УДК 657.372.12

Микитюк Н.Я.,
к.е.н., доц. кафедри обліку у виробничій сфері
Гудзь Н.В.,
к.е.н., доц. кафедри обліку у виробничій сфері
Тернопільський національний економічний університет

ФІНАНСОВА ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ ОБЛІКУ

Постановка проблеми. Вітчизняна методика обліку орієнтована на максимально правильне відображення доходів та витрат і точне визначення фінансових результатів господарської діяльності підприємства як в цілому, так і за окремими видами діяльності. Звичним є вже виділення серед об'єктів обліку такого економічного утворення як діяльність. Бухгалтери вже звикли до поділу у фінансовому обліку господарської діяльності на такі види як звичайна та надзвичайна, а звичайної у свою чергу на операційну та іншу звичайну, що охоплює інвестиційну й фінансову.

Показники витрат і доходів є важливими для аналізу господарської діяльності. На основі даних про витрати і доходи обчислюють рентабельність капіталу, ефективність використання матеріальних і фінансових ресурсів. Величина одержаного прибутку у поєднанні з обіговістю оборотних засобів і рухом грошових коштів визначає фінансовий стан і платоспроможність підприємства.

У формі фінансової звітності 2 «Звіт про фінансові результати» визначається фінансовий результат лише від операційної та всієї звичайної діяльності. Відсутнє чітке розмежування витрат і доходів фінансової та інвестиційної діяльності. Це не дає можливості правильно визначати фінансовий результат від їх здійснення. Відокремлена інформація про результати інвестиційної та фінансової діяльності відсутня і в системі поточного обліку на рахунку 79 «Фінансові результати».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями обліку фінансової та інвестиційної діяльності займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: Ф.Ф. Бутинець, М.С. Пушкар, С.Ф. Голов, З.В.Задорожний, Я.Д. Крупка, М.Г. Чумаченко, Х. Андерсон, М.Ф. Ван Бреда та інші. Однак ці види діяльності здебільшого розглядають відокремлено. Це призводить до звуження змісту одного та розширення іншого, до «перетягування» форм і методів їх проведення. У сучасній обліковій науці ширше розглядається інвестиційна діяльність. Це пояснюється посиленням фінансово-інвестиційних процесів. Часто ототожнюються поняття «фінансові інвестиції», «фінансові операції», «фінансова діяльність».

Постановка завдання. Метою статті є уточнення змісту фінансової та інвестиційної діяльності як об'єктів обліку, розмежування витрат і доходів, які виникають в результаті їх здійснення, надання рекомендацій щодо удосконалення існуючої методики відображення в поточному обліку та звітності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У широкому значенні під фінансовою діяльністю розуміють усі заходи, пов'язані з мобілізацією капіталу, його використанням, примноженням (збільшенням вартості) та поверненням [5, с. 16]. За такого трактування фінансова діяльність включає весь комплекс функціональних завдань, які здійснюють фінансові служби підприємства, пов'язані з фінансуванням, інвестиційною діяльністю та фінансовим забезпеченням (обслуговуванням) операційної діяльності підприємства. У теорії предмету фінансову діяльність характеризують як систему використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємств та досягнення ними поставлених цілей, тобто це є практична робота, що забезпечує діяльність підприємства, поліпшення її результатів [7, с. 15-16].

Основне завдання фінансової діяльності підприємств полягає в мобілізації капіталу для фінансування операційної та інвестиційної діяльності. Термін „фінансування" характеризує всі заходи, спрямовані на покриття потреби підприємства в капіталі, які включають мобілізацію фінансових ресурсів (грошових коштів, їх еквівалентів та майнових активів), їх повернення, а також відносини між підприємством та капіталодавцями, які з цього випливають (платіжні відносини, контроль та забезпечення).

Грошові потоки у фінансовій сфері розглядаються у двох напрямах: грошові потоки, спрямовані на інвестиції і в суто фінансові операції, відповідно до чого виділяють інвестиційну і фінансову діяльність.

Фінансова діяльність має вирішальний вплив на процеси генерування вартості підприємства. Так, оптимізація структури капіталу (оптимізація фінансування) веде до зменшення затрат на його залучення і створює фінансову базу для успішної операційної та інвестиційної діяльності.

Відповідно до П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів» фінансова діяльність – це діяльність, що призводить до зміни розміру і складу власного і позикового капіталу підприємства. Таке визначення,

на нашу думку, для облікового відображення є недостатнім, так як у ньому відсутній перелік операцій, які входять до складу цієї діяльності.

До операцій фінансової діяльності належать:

1) надходження грошових коштів у результаті фінансової діяльності:

- надходження власного капіталу (грошових коштів від розміщення акцій та інших операцій, що призводять до збільшення власного капіталу);
- отримання позики (надходження грошових коштів у результаті утворення боргових зобов'язань – позик, векселів, облігацій, інших коротко- й довгострокових зобов'язань, не пов'язаних з операційною діяльністю);
- інші надходження (відносяться інші надходження, пов'язані з фінансовою діяльністю – дивіденди, проценти, орендна плата).

2) списання витрат і коштів у результаті фінансової діяльності:

- погашення позик та процентів за кредит;
- сплата дивідендів грошовими коштами;
- інші платежі (використання грошей для викупу раніше випущених акцій підприємства, оплата фінансової оренди та інші платежі, пов'язані з фінансовою діяльністю – проценти за облігаціями тощо).

Розмір і склад капіталу може змінюватися в результаті акумуляції внутрішніх фінансових ресурсів та залучення ресурсів зі сторони шляхом розміщення випущених акцій, облігацій, позик та інших боргових зобов’язань, не пов’язаних з операційною діяльністю, взяття у фінансову оренду необоротних матеріальних та нематеріальних активів. До операцій фінансової діяльності відносяться також безоплатне одержання необоротних активів, так як на їх вартість збільшується сума додаткового капіталу підприємства. Тому не можна погодитись із думкою Я.Д. Крупки, що це є операції інвестиційної діяльності [2, с. 69].

Формування фінансових ресурсів призводить до збільшення витрат підприємства, які пов’язані з випуском і розміщенням, вилученням акцій та інших цінних паперів, сплатою дивідендів, відсотків, втрат від курсових різниць за монетарними статтями фінансової діяльності. Щодо доходів, то при таких операціях вони можуть бути лише похідними. Це, зокрема, дохід від курсових різниць за активами та борговими зобов’язаннями у іноземній валюті, дохід від безоплатно одержаних активів у сумі нарахованої амортизації.

Інвестиційна діяльність включає операції з придбання та реалізації тих необоротних активів, а також фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів (П(С)БО 4). Така діяльність, з одного боку, передбачає здійснення витрат, які пов’язані з придбанням необоротних активів, фінансовими вкладеннями у придбання цінних паперів, внесками у статутний капітал інших суб’єктів господарювання, втратами у разі зменшення частки інвестора у власному капіталі об’єкта інвестування при оцінці фінансових інвестицій за методом участі в капіталі, ліквідацією, зменшенням корисності необоротних активів та фінансових інвестицій, втрати від курсових різниць за перерахунком монетарних статей інвестиційної діяльності.

З іншого боку, інвестиційна діяльність спрямована на одержання доходів у вигляді дивідендів, відсотків, збільшення вартості інвестицій на суму, що є часткою інвестора у чистому прибутку об’єкта інвестування при обліку фінансових інвестицій за методом участі в капіталі, виручки від реалізації необоротних активів, фінансових інвестицій, збільшення корисності необоротних активів, курсових різниць від перерахунку монетарних статей інвестиційної діяльності, вартості одержаних матеріальних цінностей від ліквідації основних засобів та інших.

Для правильного відображення фінансових результатів за видами діяльності у системі обліку необхідно чітко розмежувати рахунки та субрахунки бухгалтерського обліку, які відображають доходи та витрати того чи іншого виду діяльності. На сьогоднішній день в обліковій науці існують протиріччя щодо призначення тих чи інших рахунків. Причинами такого сум’яття є, на нашу думку, саме те, що як фінансова, так і інвестиційна діяльність супроводжується фінансовими операціями, які пов’язані з використанням активів підприємства іншими сторонами, в результаті яких підприємство одержує фінансові доходи або несе фінансові витрати – одержані (сплачені) проценти, роялті, дивіденди, приріст (зменшення) вартості фінансових інвестицій.

В діючій системі обліку фінансові результати від фінансових операцій відображаються не залежно від виду діяльності, де вони отримані. Про це свідчить виділення на рахунку 79 субрахунку 792 «Результат фінансових операцій» (табл. 1).

Однак така методика відображення фінансового результату не відповідає методиці визначення руху грошових коштів від фінансової та інвестиційної діяльності. Тому окремі вчені [1], [4] вносять пропозиції щодо відокремленого відображення в поточному обліку на рахунках бухгалтерського обліку та у звітності витрат, доходів і фінансових результатів від інвестиційної та фінансової діяльності.

Можна погодитися із Райковською О.М. [4], що оскільки за загальною класифікацією видів діяльності іншу звичайну діяльність поділяють на фінансову та інвестиційну, неправомірно виділяти в

обліку окремо результат від фінансових операцій та результат від іншої звичайної діяльності, не згадуючи інвестиційної діяльності. Однозначним є те, що для обліку інвестиційної діяльності призначені рахунки 72 «Дохід від участі в капіталі», 96 «Втрати від участі в капіталі». На рахунках 74 «Інші доходи», 97 «Інші витрати» в основному також відображають відповідно доходи і витрати інвестиційної діяльності. Однак на цих рахунках обліковують також результати фінансової діяльності. До доходів фінансової діяльності, які відображають на рахунку 74 «Інші доходи» можна віднести:

- ✓ дохід від неопераційної курсової різниці за статтями фінансової діяльності;
- ✓ дохід від безоплатного одержаних необоротних активів.

Таблиця 1

Методика відображення операцій фінансової та інвестиційної діяльності на рахунках бухгалтерського обліку

<table>
<tr><td rowspan="2">Автор</td><td colspan="3">Види діяльності</td></tr>
<tr><td colspan="2">Інвестиційна діяльність</td><td>Фінансова діяльність</td></tr>
<tr><td rowspan="2">План рахунків бухгалтерського обліку</td><td colspan="2">96 «Втрати від участі в капіталі»
97 «Інші витрати»
72 «Дохід від участі в капіталі»
74 «Інші доходи»</td><td>95 «Фінансові витрати»
73 «Інші фінансові доходи»</td></tr>
<tr><td colspan="3">792 «Результат фінансових операцій»</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Голов С.Ф.,
Задорожний З.В.
Лень В.С.,
Нашкерська Г.В.</td><td colspan="2">Фінансові витрати, доходи і результати фінансових операцій</td><td>Витрати, доходи і результати іншої звичайної діяльності</td></tr>
<tr><td colspan="2">96 «Втрати від участі в капіталі»
95 «Фінансові витрати»
72 «Дохід від участі в капіталі»
73 «Інші фінансові доходи»</td><td>97 «Інші витрати»
74 «Інші доходи»</td></tr>
<tr><td colspan="3">792 «Результат фінансових операцій»</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Бутинець Ф.Ф.,
Хом’як Р.Л.,
Чебанова Н.В.</td><td>Інвестиційна діяльність</td><td>Фінансова діяльність</td><td>Інша звичайна діяльність</td></tr>
<tr><td>96 «Втрати від участі в капіталі»
72 «Дохід від участі в капіталі»</td><td>95 «Фінансові витрати»
73 «Інші фінансові доходи»</td><td>97 «Інші витрати»
74 «Інші доходи»</td></tr>
<tr><td colspan="3">792 «Результат фінансових операцій»</td></tr>
</table>

До витрат фінансової діяльності, які обліковують на рахунку 97 «Інші витрати», належать втрати від неопераційних курсових різниць за монетарними статтями активів та зобов’язань в іноземній валюті.

Тобто субрахунки 744 „Дохід від неопераційної курсової різниці" і 974 „Втрати від неопераційних курсових різниць" призначені для обліку курсових різниць за активами та зобов'язаннями в іноземній валюті, які пов'язані як з фінансовою, так з інвестиційною діяльністю підприємства. Проте, на нашу думку, на даних субрахунках потрібно обліковувати відповідно доходи і витрати від неопераційних курсових різниць, пов'язаних лише з інвестиційною діяльністю, а до рахунків 73 „Інші фінансові доходи" та 95 „Інші фінансові витрати" відкрити субрахунки 733 „Дохід від неопераційної курсової різниці" і 952 „Втрати від неопераційних курсових різниць", на яких буде вестись облік доходів і витрат від неопераційних курсових різниць, пов'язаних лише з фінансовою діяльністю (інші доходи від фінансових операцій та інші фінансові витрати перенесуться на субрахунки 734 та 953 відповідно.

Доречною, на нашу думку, є пропозиція Крупки Я.Д. щодо перейменування рахунку 74 на «Доходи інвестиційної діяльності» та субрахунку 746 відповідно на «Інші доходи від інвестиційної діяльності». Окрім того, доцільно було б інформацію про доходи від безоплатно одержаних активів, яку відображають на субрахунку 745, обліковувати в складі інших доходів від фінансових операцій. Аналогічно доцільним є перейменування рахунку 97 на «Витрати інвестиційної діяльності», а субрахунку 977 на - «Інші витрати інвестиційної діяльності».

Загальноприйнятою є думка, що на рахунках 73 «Інші фінансові доходи» і 95 «Фінансові витрати» відображають відповідно доходи і витрати фінансової діяльності. Проте детальніше ознайомлення із змістом операцій, які відображають на цих рахунках, свідчить, що вони призначені для обліку як фінансової, так і операційної та інвестиційної діяльності. Аналіз рахунку 73 «Інші фінансові доходи» показав, що він в основному відображає доходи інвестиційної діяльності (дивіденди, відсотки від фінансових інвестицій, фінансової оренди). Доходи, які обліковуються на цьому рахунку від зберігання коштів на поточних рахунках є доходами операційної діяльності, які необхідно відображати на рахунку 71, субрахунок 719 «Інші доходи від операційної діяльності». Сума перевищення номінальної вартості над вартістю придбання фінансових інвестицій (дисконт) є доходом інвестиційної діяльності. Тому суму дисконту варто відображати в складі інших доходів від інвестиційної діяльності (субрахунок 746).

Витрати, які відображають на рахунку 95 «Фінансові витрати», в основному є витратами фінансової діяльності. Виключенням є витрати на сплату банку відсотків за поточними рахунками, які є

витратами операційної діяльності. Їх необхідно відображати на рахунку 94, субрахунок 949 «Інші витрати операційної діяльності». Сума перевищення вартості придбання над номінальною вартістю фінансових інвестицій (премія) відповідно є витратами інвестиційної діяльності. Тому суму премії слід було б відображати запропонованому субрахунку 947 «Інші витрати інвестиційної діяльності».

Відповідні зміни необхідно врахувати і при відображенні фінансових результатів на рахунку 79. Субрахунок 792 доцільно перейменувати на «Результат фінансової діяльності», а субрахунок 793 «Результат інвестиційної діяльності». Відповідно таке ж подання інформації доцільно передбачити й у Звіті про фінансові результати.

Висновки з даного дослідження. Таким чином фінансова та інвестиційна діяльність взаємопов'язані між собою. Однак кожна із них має свої завдання, характеризується певними операціями, вимагає здійснення витрат і дає можливість одержання доходів. За кожним видом діяльності необхідно визначати фінансовий результат як у поточному обліку, так і у фінансовій звітності. Для цього, в першу чергу, необхідно зробити чітке розмежування рахунків та субрахунків для відображення витрат, доходів і фінансових результатів за цими видами діяльності.

Література

1. Бровко О.Т. Деякі недоліки бухгалтерського обліку фінансових результатів та шляхи їх удосконалення / О.Т. Бровко, С.М. Головатюк. – Режим доступу : www.rusnauka.com/11._NPRT_2007/.../22337.doc.htm

2. Крупка Я.Д. Облік інвестицій : монографія / Я.Д. Крупка. – Тернопіль : Економічна думка, 2001. – 302 с.

3. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www. readbooks. com/ book/5/184.html.

4. Райковська О.М. Відображення результату від інвестиційної діяльності на рахунках та у фінансовій звітності сільськогосподарських підприємств / О.М. Райковська // Облік і фінанси АПК [Електронний ресурс]. – 2009. – №1. – Режим доступу до журн. : http://www.nbuv.gov.ua/ portal/Soc_Gum/ Oif_apk/2009_1/index.html.

5. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посіб. / О.О.Терещенко. – К. : КНЕУ, 2003. – 554 с.

6. Філіна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. пос. / Г.І. Філіна. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К. : ЦУЛ, 2009. – 389 с.

7. Фінанси підприємств : підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 5-те вид., перероб. та допов. – К. : КНЕУ, 2005. – 546 с.

8. Фінансовий облік : підручник / Я.Д. Крупка, З.В. Задорожний, Н.Я. Микитюк та ін. – К. : Хайтек-Прес, 2011. – 544 с.

УДК 631.162:338.512

Семенишена Н.В.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
Подільський державний аграрно-технічний університет
Радченко О.Д.,
к.е.н, с.н.с.
Національний науковий центр«Інститут аграрної економіки» УААН

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТА ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ІНСТИТУЦІЙНИХ ОДИНИЦЬ АПК

Постановка проблеми. Термін «облікова політика» визначений та запроваджений Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. №996-ХІУ, в ст. 1, як «сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності» [2]. Необхідність його зумовлена наданням інституційним одиницям можливості самостійно обирати способи обліку.

Виконання всіх вимог, які висуваються до облікової політики, вимагає напрацювання її методологічної бази. Проблеми та труднощі виникають як при її формуванні, визначенні рівнів так і